

Twickel

BLAD

Granen op de es

Brengen brood
op de plank

Ondermijning op
het landgoed

10

Begraafplaats
voor bezitters
en personeel

14

Sterke
vrouwen
met visie

20

Inhoud

Dierenarts
Rannie Sumter
thuis op Twickel.

Twentse folklore
leeft in schaapskooi.

Biologisch pionieren
nabij nieuwe natuur

Verder in dit nummer

Studenten bestuderen het landschap	3
Op en Rond Twickel	6
Van de rentmeester	9
Ondermijning sluipend gevaar	10
Begraafplaats voor bezitters en personeel	14
Strokenteelt-excursie op de es	18
Van de Voorzitter VVT	18
Winnaars fotowedstrijd VVT	19
Sterke vrouwen met visie	20
Natuurcolumn: de juweelwesp	21
Ets van kasteel	22
Kasteelobject: Jan met de blozende kaak	23
Agenda	24

VOORPAGINA

De oogst van
zomertarwe op de
Deldeneresch.
(Foto: Han Morskief)

Door MARTIN STEENBEEKE

Van de redactie

Alles wordt
duurder. Brood,
energie, zuivel...
noem maar op.
De prijsstijgingen

merken we vooral in onze portemonnee maar gaven deze zomer ook het landschap op de Deldeneresch een ander aanzien. Met de hoge graanprijzen als aanleiding besloten pachter Walter Truitman en zijn collega Albert Jan Oolhorst dit voorjaar om op een aantal hectares zomertarwe en gerst te verbouwen. Het was een beetje een gok, legde Truitman mij uit, want hij is en blijft een melkveehouder en zandgrond op de es is minder geschikt voor akkerbouw dan klei.

Maar het resultaat bevalt hem. De opbrengst van de zomertarwe – te zien op de voorpagina – valt ondanks de droogte alleszins mee. Het grootste gedeelte van het zomergraan wordt geplet en gebruikt als voer voor de koeien, maar een deel wordt – bij gebleken geschiktheid – door bakker Meen uit Delden verwerkt tot brood. “Er is graan voor zeshonderd broden”, zegt Truitman.

Zo levert een negatieve ontwikkeling hopelijk een fraai streekproduct op. En de koeien in de winter lekker voer. Experiment dus voor herhaling vatbaar? Zo snel trekt Truitman de conclusie niet, want door de droogte is er in ‘dit dramatische grasjaar’ minder vaak gemaaid. En wellicht laat hij daardoor op de es weer gras in plaats van graan groeien.

Het zijn vraagstukken en problemen die voortvloeien uit het rijtje klimaat-, energie-, stikstof- en coronacrisis. Vooruitdenkers op het landgoed zien er ook kansen in.

Colofon

Twickelblad is een kwartaaluitgave van de Stichting Twickel en de Vereniging Vrienden van Twickel. Een lidmaatschap VVT i.c.m. een jaarabonnement kost €22,-

Aanmelding, info en archief
vriendenvantwickel.nl
twickelblad.nl

Contact en adreswijzigingen
secretaris@vriendenvantwickel.nl
Postbus 107, 7490 AC Delden

Redactieadres

twickelblad@stnbk.nl

Redactie

Redmer Alma
Hiska Bakker
Rob Bloemendal
Helmig Kleerebezem
Egbert Jaap Mooiweer
Chantal Ophuis
Martin Steenbeeke (eindredactie)

Realisatie & druk

Morskief Ontwerpers
Van Marle Grafische bedrijven

Veldonderzoek op de es.

Landgoed Twickel als studieobject. Studenten Landschapsgeschiedenis bogen zich een week over het verleden maar met een actuele opdracht: hoe kunnen natuurinclusieve landbouw en zorg voor het landschap samengaan?

Boeren in een houtwalhalla

Door HISKA BAKKER

Stikstofuitstoot, verdroging en vernatting, verminderde biodiversiteit, energietransitie naar wind en zon. Slechts een aantal van de moeilijke opgaves die we in Nederland moeten oplossen. Ook voor Twickel zijn het nijpende kwesties. De frictie tussen natuur en landbouw was hét thema bij een veldpracticum van zestien studenten. Onder leiding van prof. dr. ir. Theo Spek, hoogleraar Landschapsgeschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen, waren zij in juni een week te gast op het landgoed. Allen masterstudenten die al een bachelor achter de rug hadden, zoals Sociale Geografie, Planologie, Biologie of Geschiedenis, aan verschillende universiteiten. Theo: “Het unieke van onze opleiding Landschapsgeschiedenis is dat we allerlei disciplines met elkaar verbinden. We proberen niet eenzijdig naar het landschap te kijken met een historische, economische of sociale bril. We stimuleren juist een integrale blik. Daarmee proberen we recht te doen aan

allerlei, soms botsende belangen. Daarnaast zijn we heel praktijkgericht: we analyseren het landschap én doen voorstellen voor de toekomst.”

Dat belangen op het platteland stevig kunnen botsen, is bekend. Denk alleen maar aan de boerenprotesten tegen de kabinetsvoorstellen om de stikstofuitstoot te vermindere. Theo acht de boeren van groot belang: “Uiteraard kun je op Twickel meer ruimte voor natuur creëren maar je wil de boeren er niet uitjagen. Dit is hier juist een boerenlandschap. Zij wonen en werken hier. De grond die vrijkomt als boeren toch stoppen, moet weer naar agrarische bedrijven gaan.”

Muziek van Unico

De studenten schetsen tijdens de werkweek een toekomstperspectief voor de landbouw op Twickel in vier

deelgebieden; de Deldeneresch, de Zendersche Es, in Woolde en bij Beckum. Ze bestuderen oude geografische kaarten in het archief (en combineren die met actuele digitale opnames), verrichten grondboringen, praten met boeren en observeren het landschap. Extra kennis wordt vergaard door bijeenkomsten met de top van Twickel, landschapsarchitecten en historici. Op die manier formuleren zij de kernkwaliteiten van die vier gebieden.

Onderzoek in het huisarchief van Twickel.

Voor sommige studenten blijkt het boerenbedrijf een ver-van-mijn-bedshow te zijn. Zij komen voor het eerst van hun leven in aanraking met de producenten van alledaagse voedingsmiddelen als melk, kaas, groente. Ook Twickel is nagenoeg onbekend. Bij één student doet de naam wel een belletje rinkelen. Hij kent de muziek van graaf Unico van Wassenaer Obdam, begin 18e eeuw eigenaar van Twickel. Maar ja, deze student speelt dan ook cello.

Dromen van kleuren bruin

Janne, Peter, Lieuwe en Hannah onderzoeken de Deldeneresch. Samen met Theo lopen we over het grasland achter erve Ottenhof. Peter wijst op een bosje: “Op een oude archiefkaart zagen we dat daar vroeger de boerderij van de hofmeier stond: de boer die op gezag van de bisschop van Utrecht de pacht inde en recht sprak. Een grote boerderij die in 1936 is afgebrand.” Hannah en Lieuwe zetten de grondboor in

de zandbodem. Om beurten draaien zij aan de boor en schudden de onderste grond voorzichtig los. Theo geeft commentaar: “De eerste 35 centimeter is niet interessant. Dat is landbouwgrond die tot die diepte wordt omgeploegd. Maar daarna komt de grond die tussen 1500 en 1900 is aangebracht: met mest uit de potstallen. Zie je dat de kleur bruin anders wordt? Voor mijn dissertatie heb ik vroeger duizenden grondboringen gedaan: ik kan die verschillende schakeringen bruin wel dromen.” De boor gaat verder en het bruin wordt lichter. We komen in de middeleeuwse akkerlaag, het oerbos, de ijstijd en tot slot bij de ondoordringbare laag van keileem op 1.50 meter diep.

Meidoornhagen

Aan het einde van een week hard werken presenteren de studenten hun voorstellen om natuurinclusieve landbouw beter te integreren in het landschap. Namens Twickel zijn rentmeesters Egbert Jaap Mooiweer en Hans Gierveld aanwezig, evenals regent Violet van Heek.

Het groepje van de Deldeneresch trapt af met een analyse van het landschap van vroeger en het huidige. Als kernkwaliteiten noemen zij de openheid van de es versus de beslotenheid van de boerderijen die in een kring om de onbebouwde ruimte liggen. Op de es zijn houtwallen en zandpaden nog aanwezig. Zes boerderijen uit de middeleeuwen staan nog fier overeind, slechts twee zijn ooit in vlammen opgegaan. De structuur van

het landschap is eigenlijk nog heel goed vergelijkbaar met die van eeuwen geleden. Behalve dan de meidoornhagen die in hun ogen niet gewenst zijn: te hoog en niet historisch. Twickel verdedigt dit juist: ze zijn goed voor de biodiversiteit omdat er allerlei vogels en dieren in schuilen en nestelen.

Wat het agrarisch gebruik van de Deldeneresch betreft: pakweg een eeuw geleden was dat nog vooral akkerbouw. Granen, bieten, aardappelen. Nu is het veeteelt. Gras en mais voor koeien. Om het landschap aantrekkelijker voor flora en fauna te maken, vinden de studenten dat akkerbouw weer prioriteit moet hebben. Zij stellen smalle langgerekte percelen voor met gewassen als veldbonen en rammenas, afgewisseld met ruige stroken met inheemse planten en struiken. Goed voor de biodiversiteit en een schuilplaats voor vogels als patrijzen en veldleeuweriken. Wat recreatie betreft pleiten zij voor herstel van oude zandpaden, zodat je op meerdere manieren over de es kunt wandelen. Ook lijkt een coöperatie van boeren hen een goed idee: die kan allerlei producten ontwikkelen ter verkoop in een boerderijwinkel. Zo'n coöperatie lijkt op de samenwerking in de marke van vroeger.

Houtwalhalla

De presentatie over de Zendersche Es lijkt op die van de Deldeneresch. Weer een open es met boerderijen rondom. Opnieuw adviseren de studenten om het contrast tussen de openheid van es en de geslotenheid rondom de erven meer te benadrukken; meer prioriteit aan akkerbouw te geven; een coöperatief verband tussen de drie boeren te stimuleren.

Een groot verschil is echter dat dit gebied opgepropt ligt tussen een

snel- en spoorweg, dicht tegen Borne aan. Daarom benadrukken zij ook meer betrokkenheid met die stedelijke omgeving: bied burgers uit Almelo, Borne en Hengelo meer recreatieve mogelijkheden. En maak gebruik van de Bornsche- en Azelerbeek: laat die meanderen, zodat de grond natter blijft. Bovendien kunnen koeien grazen nabij de oevers. Zij introduceren het woord houtwalhalla: er moeten veel meer groene aders komen in de vorm van houtwallen om ruimte te bieden aan vogels, dieren, insecten.

Harde realiteit

De discussie is levendig en maakt duidelijk dat theorie en praktijk soms botsen. Twickel benadrukt de harde economische realiteit. Zo brengt akkerbouw veel minder op dan veeteelt. Ook heb je voor rendabele gewassenteelt veel meer hectare nodig. Zo gemakkelijk kunnen boeren hun focus dus niet verleggen van dier naar plant. Twickel stelt dat je samen met boeren naar oplossingen moet zoeken die de stikstof- of waterproblemen niet verergeren. Studenten die uit de agrarische hoek komen, geven een aantal praktische suggesties. Ze tippen de verbouw van triticale; een mix van winterrogge en tarwe die floreert op droge grond. En ploegen op 10 centimeter diepte – in plaats van de gangbare 35 centimeter – is beter voor het bodemleven. Ook vinden de studenten de energietransitie een belangrijk thema. In Groningen hebben veel boerderijen bijvoorbeeld een eigen kleine windmolen. Verandering is soms nodig; het kan niet eeuwig blijven zoals het is.

De ideeën en het slotdebat worden door iedereen als heel vruchtbaar ervaren. Een concreet besluit: de master Landschapsgeschiedenis en Twickel gaan samenwerken via afstudeeropdrachten en stages. Studenten zullen bepaalde kwesties intensief bestuderen en adviezen geven. Juist in de wrijving tussen hun ideeën en die van Twickel ontstaan originele plannen voor de toekomst.

Verrijking van het landschap

In de Gelderse gebieden was er al een voortvarende start gemaakt, maar nu worden ook op het landgoed rond Delden houtwallen hersteld, boomsingels en struweelhagen geplant, kruidenrijke graslandstroken ingezaaid en vogelakkers aangelegd. Het doel is om de biodiversiteit te stimuleren, het landschap te verrijken en de cultuurhistorie te versterken. Het tweejarig landschapsproject wordt door Stichting Twickel in samenwerking met het Collectief Deltaplan Landschap uitgevoerd. Het collectief is een vereniging die zich inzet voor agrarisch natuurbeheer. Agrariërs zijn nauw betrokken bij de uitvoering.

Nieuw aangelegde houtwal.

Houtwallen maken al eeuwen deel uit van het coulisselandschap maar door kap en schaalvergroting in de landbouw zijn veel bomenrijen met ondergroei verdwenen. Het fijnmazige netwerk is daardoor op veel plekken onderbroken. Dit betekent een verlies aan biodiversiteit want houtwallen herbergen allerlei plant- en diersoorten, vooral wanneer ze met elkaar en andere landschapselementen, bossen of natuur verbonden zijn. De zonkant is belangrijk voor insecten, amfibieën en reptielen; in de schaduwzijde gedijen varens en mossen. De plantensoorten onder de bomenrijen komen vaak buiten de houtwallen niet voor in het gebied.

Op het landgoed wordt in totaal 2,5 kilometer houtwal hersteld of nieuw aangelegd. Dit voorjaar zijn de eerste 1,4 kilometer houtwal en 6 km houtsingel aangelegd. Ook zijn – hoofdzakelijk in de Fraterwaard – al 11 van de beoogde 18 km struweelhagen geplant. In het najaar worden kruidenrijke graslanden ingezaaid. Net als de vogelakkers vormen deze een goede habitat voor vogels en insecten. Volgend jaar worden de resterende landschapselementen gerealiseerd.

Op & Rond Twickel

Pachters in actie

Ook de agrariërs op Twickel voeren actie tegen het stikstofbeleid van het kabinet. Een aantal is eind juni naar de landelijke demonstratie in Stroe geweest. Ook hangen er her en der op het landgoed omgekeerde Nederlandse vlaggen. Bij radicale acties, zoals het blokkeren van snelwegen, waren Twickel-pachters volgens de pachterscommissie niet betrokken. De meesten zijn lid van belangenorganisatie LTO, die vindt dat acties ‘passend en waardig’ moeten zijn.

Enkele boeren deden mee aan publieksvriendelijke acties, zoals pachter Paul Harink uit Enter. Hij gaf met collega's winkelend publiek in het dorp uitleg over de gevolgen van het stikstofbeleid. “Het doel is dat Den Haag beweegt en dan is het belangrijk om de burgers te informeren”, zegt hij. “De mensen delen onze zorgen.”

Paul Harink in gesprek met winkelend publiek in Enter.
(Foto: RTV Oost)

De provincies moeten per gebied een plan maken voor de terugdringing van de stikstofuitstoot. Voorzitter Henk ter Keurs van de pachterscommissie hoopt dat bij het uitwerken van deze gebiedsgerichte aanpak er oog is voor het feit dat op Twickel de bedrijfsvoering vrij extensief is, met een lagere veebezetting en meer aandacht voor natuur dan gemiddeld. “We hebben al heel veel gedaan. Daar moeten ze rekening mee houden.” Harink: “Wij zullen niet gevrijwaard worden maar net zoveel inleveren als elders is onredelijk.”

Open dag en veiling

Net als de Twickelervaart en hotel-restaurant Carelshaven is de houtzagerij 250 jaar oud. In de oude zagerij werd, aangedreven door een molen, hout uit de bossen van Twickel verwerkt en vervolgens via de vaart getransporteerd. Na corona-uitstel vieren de oude en huidige houtzagerij (sinds 1975) dit jubileum tijdens Open Monumentendag op 10 en 11 september. Bezoekers krijgen informatie over de houtselectie, verwerking en toepassingen, met extra aandacht voor het thema duurzaamheid.

Dat de houtprijzen stijgen, bleek op een online-veiling. Een 12 meter lange stam van een eik, gesneuveld tijdens een voorjaarsstorm op Hof te Dieren, viel enorm in de smaak. De geïnteresseerden bleven maar doorbieden. Uiteindelijk was de opbrengst meer dan 22.000 euro. “Een unicum”, aldus beheerder Wilke Schoemaker. “Ik wist dat het een zeldzame stam betrof qua lengte, kwaliteit en dikte maar dit is een uniek topbedrag.”

Kubben met Twickelhout

Kubb is een uit Zweden afkomstig werpspel dat ook in ons land erg populair is. Samen met vrijwilligers van de historische zaagmolen is een versie van acacia-hout gemaakt die in de landgoedwinkel te koop is. Het ontwerp van het grootste speelstuk Koning is gebaseerd op de zuidtoeren van het kasteel en gestempeld met het Twickelwapen.

Roeien in een wherry

De Twentse roeivereniging Tubantia roeide onlangs met de vooroorlogse wherry ‘Djimat’ op het grote meer achter het kasteel. In dit Engelse boottype is plaats voor één of twee roeiers en een stuurman. Een soortgelijke boot was ook ooit op Twickel aanwezig. Een tekening van deze boot is

te zien op de tentoonstelling ‘Sport & Spel’ in de oranjerie. Tubantia bezit drie van deze historische roeiboten die op Open Monumentendag (10 september) te zien zijn bij het clubhuis aan de Kanaaldijk in Hengelo. Ter promotie werden op het meer foto's gemaakt.

Lanceerplek V1 zichtbaar

In een bosperceel in Azelo is in de Tweede Wereldoorlog een lanceerplek voor V1 raketten gebouwd. Een V1 (Vergeltungswaffe 1) was een onbemand straalvliegtuig met een explosieve lading. De ‘vliegende bommen’ moesten aan het einde van de oorlog de opmars van de geallieerden stoppen. Vrijwilligers van ‘Recreatieve routes Bornerbroek’ hebben de betonnen fundamente ontdaan van begroeiing en zand. Bij de locatie komt nog een informatiebord. Zo blijft de historie van deze plek, ook voor toekomstige generaties, zichtbaar.

Moestuinen met historische wortels

Dat is de naam van een podcast-serie waarin schrijfster Josephine Rombouts tien verschillende historische moestuinen bezoekt. Op Twickel wandelde zij met vrijwilligers en hoveniers langs de pronkkassen, broeibakken en de oranjerie. Op de foto is ze in gesprek met tuinbaas Rick Mensink. De 10-delige serie is een initiatief van de stichting Kastelen, historische Buitenplaatsen en Landgoederen (SKBL) en is via www.skbl.nl te beluisteren.

Dierenarts Rannie Sumter deelt lief en leed

Al ruim twintig jaar bezoekt dierenarts Rannie Sumter veehouders op het landgoed. “Elke dag is anders.”

**MIJN
Twickel**

Door
CHANTAL OPHUIS

“Ik ben in 1958 geboren in Suriname. Mijn vader was directeur huishoudelijke zaken op het ministerie van financiën. Elke dag kwam hij thuis met zijn aktentas onder de arm. Al vroeg wist ik dat ik dat niet wilde; ik wilde bezig zijn met mijn handen. Ik vond het leuk

om mijn vader te helpen met de moestuin en de verzorging van dieren en bedacht dat ik landbouwingenieur wilde worden. Op mijn zestiende kwam ik naar Nederland en ging ik bij een tante in Amsterdam wonen om de havo te volgen. In het begin kon ik het Nederlands helemaal niet verstaan. Het duurde dan ook even voor ik mijn diploma haalde.”

“Na de havo ging ik naar de tropische landbouwschool in Deventer. Het was daar erg hiërarchisch en de opleiding viel me enorm tegen. Omdat ik niet wist wat ik wilde, ging ik het

atheneum doen en kwam ik terecht in het tweedekansonderwijs, tegenwoordig volwassenenonderwijs. Die twee jaren waren heel belangrijk voor mij. Onze klas was heel gemengd en ik leerde veel over de omgang met mensen en respect voor elkaar. Door een tip van een klasgenoot ging ik diergeneeskunde in Utrecht studeren, waar ik in 1993 afstudeerde.”

“Mijn eerste baan was in Brabant waar ze toen veel import- en exportstallen voor runderen hadden. Het was eigenlijk altijd de bedoeling terug te gaan naar Suriname maar na een aantal jaren leerde ik mijn partner kennen, die dierenarts in dezelfde praktijk werd. We wilden daar niet blijven, zegden onze banen op en gingen een jaar reizen. Na terugkomst hoorden we via-via dat dierenkliniek De Vossenbrink te koop stond. Toen al waren er veel Twickelboeren als klant. Een collega waarschuwde dat het in de toekomst een hele andere kant op zou gaan met de landbouw maar we besloten in 2001 toch de praktijk te kopen.

Sindsdien wonen we in Twente en voelen ons hier erg thuis.”

“Er is veel veranderd in het vak. Toen ik begon, waren er weinig voorschriften maar na een paar jaar kwamen er allerlei regels en protocollen.

Agrariërs met vee moeten jaarlijks hun bedrijf laten controleren door een gecertificeerde dierenarts. Ik kijk onder meer naar het dierenwelzijn, de verzorging en de staat van de stal, maar ook naar medicatie. De dierenarts en boer moeten precies bijhouden welke koe welke medicatie heeft gehad en waarom. Omdat boeren meer zelf mogen doen, en zelf ook veel weten, kom je nu minder vaak op de bedrijven. De meeste bellen tijdig voor informatie, overleg of een consult. Ze zijn tenslotte ook ondernemers, die het risico laag willen houden.”

“Als een koe ziek is, dan is niet altijd in te schatten welke kant het opgaat. Ooit moest een koe bevallen van een dood kalfje. We zijn daar tien uur mee bezig geweest, dachten dat ze het niet zou redden, maar het lukte toch. Dat zijn mooie momenten. Anderzijds is het natuurlijk erg jammer als een koe geëuthanaseerd moet worden maar als dierenarts kan ik daar, net als de veehouder, niet al te lang bij stil staan. Elke dag is anders. Je weet 's ochtends niet wat er die dag gaat gebeuren. Toch voelt het werk als heel normaal. Je eigen veiligheid staat altijd voorop. Hoe kom ik eruit, is iets wat je je als eerste moet afvragen als je een dierenverblijf inloopt. Ooit sprong er een tochtige koe mijn kant op, ik was nog net op tijd weg. Wel heb ik geregeld kreupel gelopen door een trap van een koe. Koeien zijn tegenwoordig minder contact met mensen gewend doordat ze zelfstandig naar buiten of binnen kunnen lopen, de melkrobot en andere technologische ontwikkelingen. Als er wat mis gaat, is het meestal niet kwaad bedoeld, het zijn gewoon grote en logge beesten.”

“Je wordt een beetje deelgenoot van het leven van boeren. In al die jaren is er al veel lief en leed gedeeld. Van de ophef over de stikstofplannen merk ik eigenlijk nog niet zoveel. Pachtboeren zijn mede afhankelijk van hoe Twickel dit aanvliegt. Ik vind het wel een dilemma. Misschien heeft men het al te ver laten komen door alle schaalvergroting en is halvering van de veestapel iets waar je niet aan ontkomt. Maar de manier waarop de overheid dit wil regelen, vind ik zorgelijk. Kijk naar andere dossiers als de aardbevingschade in Groningen en de toeslagenaffaire. Het is geen wonder dat er weinig vertrouwen in de overheid is. Mochten veel bedrijven verdwijnen, dan heeft dat gevolgen voor ons werk maar dat lost zich wel op. De gevolgen voor de boeren zijn vele malen groter.”

Overleg met veehouder
Jeroen Groeneveld.

Plan

Door **EGBERT JAAP MOOIWEER**

In de jaren zeventig van de vorige eeuw bracht de Club van Rome diverse milieुरapporten uit, waarvan ‘Grenzen aan de groei’ (1972) de bekendste is. De uitputtingsproblematiek stond daarin centraal. Met het Verdrag van Maastricht (1993) werd het milieu officieel beleidsterrein. In 1999 werd het verplicht om milieubescherming in alle EU-beleidsterreinen te integreren. Het is pijnlijk om te constateren dat we twintig tot vijftig jaar na dato, te weinig hebben gedaan en de overheid nu echt in actie moet komen. We hebben nog steeds te maken met versnippering, verzuring, verdroging en vermessing. De stikstofproblematiek staat symbool en de aanpak daarvan zorgt voor veel onzekerheid, commotie en emotie. Dit raakt ook Twickel, want het landgoed wordt voor een belangrijk deel gefinancierd uit pachtopbrengsten van de landbouw. Natuur is ook belangrijk voor de Stichting, maar voor dat werk worden we, net zoals de boeren, nauwelijks betaald.

Er wordt heel veel gepraat, maar er zijn geen concrete plannen. De perspectiefbrief van de minister van landbouw bestaat uit tientallen pagina's tekst, maar de essentie, -het perspectief-, ontbreekt. Het Programma Landelijk Gebied wordt gevuld met 28 miljard euro en men komt niet verder dan boeren uitkopen als concreet doel. De provincies voeren goedbedoelde keukentafelgesprekken, maar willen geen moeilijke beslissingen nemen. We hebben blijkbaar veel stuurli, maar er is geen koers.

Er is een neiging om het heil te zoeken in agro-technologie. Zoals grote stikstofkrakers, die mogelijk stikstof uit de omgeving halen. Dat is prima, maar dat wordt wel door de markt opgepakt. Publiek geld moet daarentegen vooral naar publieke doelen gaan. Voor fundamentele oplossingen moeten we kijken naar de agro-ecologie. Wat we nodig hebben is een integrale aanpak van de belangrijkste opgaves. De toekomst van de landbouw moet bekeken worden in relatie met ecologie, energie en wonen. Een probleem kan een kans worden bij het zoeken naar synergie en oplossingen. Voor de boeren en Stichting Twickel is de huidige milieuproblematiek een oude nieuwe bedreiging. Maar als landgoed zetten we dat om in een kans voor de overheid, door voor ons gebied een ontwikkelingsplan (gebiedsofferte) te maken waarbij ecologie, energie, wonen en een verdienmodel voor de landbouw, integraal en concreet worden vormgegeven. Provinciehuis: we komen er aan.

Foto: Piet Brummer

VAN DE RENTMEESTE

Niets is wat het lijkt

Door **EGBERT JAAP MOOIWEER**

We denken dat het altijd ‘elders’ gebeurt: ondermijning op het platteland. Dat is echt een misvatting. Ook Twickel heeft te maken gehad met vermenging van legale en illegale activiteiten. Door een uiterst geraffineerde werkwijze fungeerde een paardenhouderij ook als drugsfab. We stonden er bij, maar hebben het niet gezien.

Erve Harink aan de Loofrietweg in Ambt Delden is een boerenhof met diverse schuren, paardenstallingen en een grote rijhal. Het erf wordt in 2015 in erfpacht uitgegeven aan een dochter van een Duitse projectontwikkelaar. Vader is hypotheekhouder en dochterlief gaat er een paardenhouderij beginnen. Het lijkt allemaal mooi: een groot terrein met boerderij, paardenstallen, een grote rijhal, buitenbak, personeel, dure auto's en veel bedrijvigheid.

Troosteloze aanblik

De eerste problemen dienen zich aan wanneer de erfpacht te laat wordt betaald en er zonder toestemming bouwkundige wijzigingen aan de boerderij worden uitgevoerd. Er wordt beterschap beloofd en telkens wordt op het allerlaatste moment de betaling voldaan vanuit Duitsland. Na verloop van tijd krijgt het erf een meer troosteloze aanblik. Rommelig en modderig. De dure Duitse auto's worden afgewisseld met voertuigen uit Polen en Wit-Rusland. De eigenaresse is er zelden en als we haar te spreken krijgen, dan is het enkel in de kantine van de rijhal. In 2020 loopt er een handhavingstraject met de gemeente vanwege het ontbreken van benodigde vergunningen.

In december 2021 komen Stichting Twickel en de Duitse projectontwikkelaar overeen om de opstallen aan Stichting Twickel te verkopen. Bij de inspectie en taxatie door een taxateur vallen er behalve beschadigde deuren, slaapvertrekken en een keukenblok in een schuur en Duitse eendags-kentekenplaten, geen speciale zaken op. Maar voor de formele oplevering, gepland op 22 januari 2022, voltrekt zich een soort nachtmerrie-rollercoaster. Op 28 en 29 december doet de politie een inval. Op 18 januari 2022 lezen we in een brief van de omgevingsdienst wat er is aangetroffen:

drugsrelateerde zaken. Bij oplevering op 22 januari vinden we nog eens diverse vaten met onbekende inhoud. Nadat de oud-eigenaren de laatste spullen hebben meegenomen, wordt het erf hermetisch afgesloten.

Nog niet alles

Vanaf 25 januari wordt gestart met opruimwerkzaamheden en doen we diverse ontdekkingen; zaken die wij en ook de politie bij de inval, niet eerder hadden gezien. Boven de zadelkamers in de manege wordt een zolder aangetroffen met ventilatieslangen, ventilatoren, plantenbakken en turfafval. Alles duidt op een voormalige wietkwekerij. In een afgetimmerde ruimte in de schuur vinden we diverse vaten met chemisch afval. Bij het weghalen van de matten van een van de paardenboxen verradt een chemische lucht dat er iets niet pluis is. De recherche wordt ingeschakeld en in opdracht van justitie pompt de brandweer opnieuw de kelder leeg. Achter de kelder wordt een tot dan toe onbekende put aangetroffen. Achter de manege liggen verdachte stukken grond, met veel begraven plastic, turf en potgrond in hopen. Ook zijn er plaatsen waar geen vegetatie wil groeien. Inmiddels hebben ook de milieupolitie en het waterschap zich gemeld. Ze zijn bezorgd over de sloot achter het voormalig lab, wat is hier geloosd en hoe vaak is dit gebeurd?

De totale ‘erfenis’: een drugsfab en een omvangrijke hoeveelheid drugsafval in de mestkelder, restanten van een hennepkwekerij en een cocaïnewaterij, overgedimensioneerde stroomkabels, illegaal gebouwde appartementen - vermoedelijk voor arbeidsmigranten - en veel vervuiling. Het leidt tot hoge maatschappelijke kosten voor de inzet van hulp- en opruimdiensten. Tientallen mensen zijn in meer of mindere mate betrokken (geweest). Twickel moet 15 euro per liter betalen voor de verwerking van de vaten drugsafval

Stallen van erve Harink aan de Loofrietweg

en we kunnen alleen gissen wat de zuivering van 70.000 liter verontreinigd mestkelderwater gekost heeft.

Ideale camouflage

Meermaals hebben we ons afgevraagd: hoe heeft het zo ver kunnen komen? Door de afgelegen ligging, de relatieve anonimiteit en grote, beschikbare ruimtes vormen panden op het platteland een aantrekkelijke dekmantel voor criminelen. Ze maken misbruik van de kwetsbare economische situatie van bepaalde agrarische ondernemingen of misleiden onwetende eigenaren. De (sport)paardenhouderij is voor buitenstaanders moeilijk te volgen en blijkt daarmee een goede camouflage te zijn. Immers, er wordt ‘logischerwijs’ af en aangereden met trailers, paarden, hooi, voer en mest. Er is altijd personeel om de paarden te verzorgen en arbeid te verrichten. En we zien het als vanzelfsprekend dat een paardenhouderij door diverse buitenstaanders wordt bezocht.

Wat hebben we gemist?

Dat de eigenaresse heel veel afwezig was, is achteraf bezien een (slecht) teken geweest. Ook heeft ze zich blijkbaar omringd met types die er andere normen en waarden op na houden. Daarnaast blijken financieringsstromen en grootkapitaal waar geld aan kan worden onttrokken, het investeren in illegale verbouwingen te vergemakkelijken.

Wat we zeker gemist hebben, zijn camouflagepraktijken op het terrein, zoals een hondenhok en fourage bij ventilatie-uitgangen. Dat geldt ook voor de slim afgetimmerde ruimtes. De uitgebreide alarmering op het erf (cameratoezicht, aanwezigheid van waakhonden en ‘opvang’ bij het betreden van het erf) had achteraf gezien niets te maken met de bescherming van huis en paard.

Lering

Deze casus leert ons dat een strakke regie op het eigen erf uiterst belangrijk is. Geen regie betekent anarchie. Daarnaast moeten we zeer betrokken en alert blijven bij wat er in onze eigen buurt gebeurt en is het essentieel om een melding te maken bij een vermoeden dat er iets niet in de haak is. En als we nooit ‘achter de voordeur’ worden ontvangen, is dat zeker reden voor argwaan en een extra kritische blik. We worden inmiddels gevraagd om ervaringen te delen met andere belanghebbenden die actief zijn in het buitengebied en te maken hebben met deze problematiek.

Ondertussen is het gehele erf gesaneerd en zijn de opstallen verkocht aan een investeerder die ‘Paard zoekt Baas’ ondersteunt. Een non-profit organisatie uit Enschede die verwaarloosde paarden en paarden waar mensen niet meer voor kunnen zorgen, opvangt en verzorgt. De nachtmerrie van het drugsfab eindigt daarmee in een sprookje voor verwaarloosde paarden.

Zo krijgt erve Harink een nieuwe en vooral ook positieve, zinvolle bestemming.

Dansen voor het plezier en de volkscultuur

Foto: Piet Brummer

Door MARTIN STEENBEEKE

De monumentale schaapskooi aan het Bornsevoetpad is het domein van de Folkloristische Dansgroep Midden Twenthe. Hier oefenen ze één keer per week en houden ze de Twentse folklore in leven. “Het is bij ons zo gezellig”

Op de vloer van de schaapskooi ligt een natte dweil. Een argeloze bezoeker kijkt omhoog naar het dak en denkt dat er sprake is van lekkage maar hij wordt snel gerustgesteld. De dweil vangt geen druppels op maar is onmisbaar voor de dansers om niet uit te glijden op de plavuizen. Voordat de dansende stellen naar de dansvloer lopen, lopen ze met de witte tiptklompen even over de dweil. “Met natte klompen heb je veel meer grip.” Als twee accordeonisten beginnen te

spelen, dansen ze de ‘Hoskebarge’; één van de meest populaire dansen. De dubbele houten deuren staan tijdens deze inloopmiddag wijd open, in de hoop dat geïnteresseerden naar binnen komen en kennis maken met de Twentse folklore.

Volkscultuur

Want het in stand houden en uitdragen van de Twentse volkscultuur is het doel van de dansgroep. Bij optredens hullen de leden zich in klederdracht,

de presentatie is in de Twentse Sproak en er worden oude volksgebruiken en ambachten gepresenteerd. Ze organiseren zelf met enige regelmaat ‘Twentse avonden’ en dansen op braderieën, kermissen en in bejaardentehuizen. Beschilde tegeltjes, foto’s en souvenirs aan de wanden van de schaapskooi herinneren aan de vele evenementen in binnen- en buitenland die zijn bezocht. “Frankrijk, Duitsland, Engeland, Spanje. Waar zijn we niet geweest”, zegt bestuurslid Thea Haafkes.

Er zijn bij de Folkloristische Dansgroep Midden Twenthe wel steeds minder leden die de volkscultuur kunnen

uitdragen. 23, waarvan de jongste 55 is en de oudste 85. En niet iedereen danst. “We hebben nog maar zes dansende paren. Er moet niet iemand iets krijgen”, vertelt Joke ter Doest, dansleider en al 51 jaar lid. Het komt door de vergrijzing (‘vorig jaar hadden we drie sterfgevallen, dat hakt er wel in’) en doordat er nauwelijks leden bijkomen. “De meeste mensen zijn te druk”, zegt Thea Haafkes. De jeugdgroep ‘Rappe Klömpkes’, opgericht in 1973, leidt een slapend bestaan. Joke: “De jeugd wilde liever naar streetdance.” In de regio zijn enkele volwassen dansgroepen opgedoekt. De Deldense dansers bundelen daarom de krachten met de volksdansgroep in Diepenheim. Ze oefenen wel eens samen en leren elkaar nieuwe dansen.

Zondagse kleding

De leden dragen kleding zoals die eind negentiende eeuw op het Twentse platteland gedragen werd. Tijdens de inloopmiddag is het ‘de daagse dracht’ maar tijdens officiële optredens wordt ‘zondagse kleding’ gedragen. De vrouwen dragen dan geen polka maar een knipmuts op het hoofd en de heren hebben dan het complete stemmig zwarte pak aan. Een kledingcommissie ziet erop toe dat iedereen uniform en netjes gekleed gaat. “Het moet er picobello uitzien”, zegt Annie Averdijk van de commissie. Zo moeten de rokken op gelijke lengte zijn, de haren van de dames onder de muts vallen en mogen de klompen niet met verf maar met een speciaal witsel wit gemaakt zijn. Het grote publiek ziet de groep het liefst in de zondagse kleding optreden. “Dat spreekt toch het meest aan”, verklaart Annie.

“Wat generaties voor ons hebben gedaan, willen we in ere houden”, zegt Joke ter Doest. Zij, opgegroeid op een Twickelboerderij, werd ruim vijftig jaar geleden door een zus overgehaald om lid te worden. “Ik dacht, daar ga ik niet naar toe, maar ik ben blij dat ik het gedaan heb.” Want behalve het meehelpen aan het in stand houden van de Twentse folklore is er nog een ander argument dat in de strijd wordt geworpen; de gezelligheid. Eén keer per week wordt er geoefend, en hoewel

er altijd wel iets bijgeschaafd kan worden, is het gezellig samenzijn voor veel leden de hoofdreden om trouw te komen. “Het is bij ons zo gezellig. Die humor, dat kun je niet uitleggen”, verklaart Thea.

Verbouwing schaapskooi

Dat oefenen gebeurt sinds 1985 in t Schoap’nschot. De langgerekte schaapskooi met rieten schilddak, gebouwd circa 1881, is een rijksmonument. De dansgroep onderhoudt en beheert de ruimte maar de exclusieve bruikleenovereenkomst met Stichting Twickel loopt eind dit jaar af. Twickel gaat de schaapskooi verbouwen en voortaan ook zelf gebruiken en breed inzetten, voor bijvoorbeeld vergaderingen en educatieve doeleinden. Vooralsnog betekent dit dat de volksdansers de ruimte moeten gaan delen. “Dat is geen probleem voor ons”, zegt Thea. Als er maar gedanst kan worden.

Door AAFKE BRUNT

Op de Algemene Begraafplaats aan de Langestraat in Delden heeft Twickel een eigen hoek, ingebed in een romantisch landschapspark. Verkregen in ruil voor een schenking.

De grafkelder. De eerste rijen graven op de achtergrond zijn van Twickel.

Laatste rustplaats voor bezitters en personeel

De oorsprong van de begraafplaats gaat terug tot 1827. Koning Willem I verplichtte gemeenten met meer dan duizend inwoners toen tot het hebben van een begraafplaats buiten de bebouwde kom. De gemeentebesturen van Stad en Ambt Delden (samen 3700 inwoners) probeerden eensgezind onder de nieuwe regelgeving uit te komen. De raadsleden brachten een reeks argumenten naar voren; Delden kende geen besmettelijke ziekten, het bestaande kerkhof was groot genoeg en het zou de gemeenten en de inwoners, die in het algemeen tegen waren, op kosten jagen. Uiteraard vond de overheid hierin geen

aanleiding om voor Delden een uitzondering te maken. De kosten bleken trouwens alleszins mee te vallen.

In het hierop volgende geharrewar over de keuze van de locatie, bracht de vrouwe van Twickel, Marie Cornélie van Wassenauer, uitkomst. Zij schonk een vierkant terrein aan de weg naar Goor en betaalde de kosten voor een muur met toegangspoort, en een sloot rondom. In ruil hiervoor kreeg zij een door Twickel in te richten hoekje voor eigen gebruik. De muur en de poort kwamen snel tot stand maar bij de oplevering was het voegwerk niet in orde. Een reparatie volgde maar zowel de muur als de poort hebben de tand des tijds niet doorstaan en verdwenen weldra. Links naast de ingang ligt nog wel een restant van de sloot. De inrichting van het algemene deel werd overgelaten aan de beide gemeentes.

In 1835 maakte Marie Cornélie voor het eerst gebruik van haar recht. Op het Twickelse gedeelte werd 'Hendrika Megelink, dienstmeid op Twickel' bijgezet. Met haar naam opent het in het huisarchief bewaard gebleven Register van Begraven. Tot in 1951 zijn er 66 personeelsleden begraven. De namenlijst is na te slaan in het Twickelbulletin 1990, nr.2.

In 1837 werd het hoekje uitgebreid. Dit gebeurde als schadeloosstelling voor het verlies van een grafruimte in de hervormde kerk van Delden. Ondanks het bezit van een eigen begraafplaats werd Marie Cornélie hier niet begraven. Zij overleed in 1850 in Den Haag en werd bijgezet op het kerkhof in het toen nog kleine dorp Wassenaar. Daar bevond zich al het graf van haar in 1847 overleden stiefmoeder. Ook haar echtgenoot Carel van Heeckeren en diens tweede vrouw vonden hier hun laatste rustplaats.

George, de oudste zoon uit het tweede huwelijk van Carel van Heeckeren, stierf in maart 1883 op 26-jarige leeftijd aan de besmettelijke ziekte tyfus. Zijn stoffelijk overschot mocht niet vervoerd worden naar het familiegraf in Wassenaar. Daarom liet zijn broer Rodolphe een graftombe voor hem plaatsen in Delden. In april 1883 verleende de gemeente Stad Delden hem toestemming om de begraafplaats te vergroten met een strook grond aan de noordzijde. Ook kreeg hij toestemming om de begraafplaats te verfraaien door de aanplant van bomen, heesters en siergewassen. De graftombe werd geflankeerd door een rij van vier Italiaanse populieren, wellicht een verwijzing naar Rome, waar George ziek was geworden. Het onderhoud van de gehele begraafplaats werd voortaan uitgevoerd door Twickel.

In 1939 schonk Twickel grond ter uitbreiding van de begraafplaats aan de oostzijde. Een voorstel om het beheer over te dragen aan de kerkenraad van de hervormde kerk stuitte in 1941 op een afwijzing op grond van de Wet Algemene Begraafplaatsen, die het beheer toewijst aan gemeenten. Sindsdien beperkt Twickel zich tot het onderhoud van het eigen deel van de begraafplaats.

De uitbreiding aan de noordzijde bleef ongebruikt tot 1919. In dat jaar stierf op 39-jarige leeftijd de hofdtuinman William Henry Rabjohn. Zijn dood moet Rodolphe hebben geraakt. Hij had hem in 1911 uit Engeland laten komen. De steenhauer H.H. Beltman leverde een grafsteen. De Engelse 'huisarchitect' Weatherley gaf daarvoor de aanwijzingen. De graftekst volgde de traditie op kerkhoven in Engeland. Boven het tekstvlak hangen twee samengebonden eikentakken.

In 1930 voelde Rodolphe zijn eigen dood naderen. De 'huisarchitect' H.A. Pothoven breidde de graftombe uit met een voorportaal, dat in 1934 werd voltooid door de plaatsing van een grafkelderdeur van de firma Lips. Twee jaar later werd Rodolphe hierin bijgezet, zijn echtgenote volgde hem in 1975. In 2010 kreeg kasteelbewoner Christian zu Castell-Rüdenhausen een laatste rustplaats naast het graf van tuinman Rabjohn, pal tegenover de grafkelder. In het afgelopen voorjaar zijn aan de zijkant de urnen geplaatst van rentmeester Cornelis Brunt en zijn vrouw Willy van der Boon.

Door MARC TER HORST

De juweel-wesp

Er zijn heel veel soorten wespen. De bekendste is de gewone wesp,

ook wel de limonadewesp genoemd. Die kan wel eens overlast geven maar heeft het daarbij totaal niet op ons gemunt.

Ik liep een tijdje terug over de parkeerplaats bij de werkplaatsen en daar kwam ik andere wespen tegen. In eerste instantie zag ik geen wespen maar hoopjes zand en kleine holletjes tussen de bestrating. Hieruit concludeerde ik dat dit het werk was van grote knoopwespen. Deze wespen graven gangen van zo'n 25 centimeter. In deze gang leggen ze een paar gevangen snuitkevers, wat ze de bijnaam snuittordoder heeft opgeleverd. Bij deze prooi worden eieren gelegd, zodat de larven na het uitkomen voldoende rantsoen hebben om uit te groeien tot een volgende generatie wespen.

Bij deze holletjes zag ik een paar andere kleurrijke wespen van nog geen centimeter groot. Dit waren juweelwespen, ook wel zandgoudwespen genoemd. Het zijn opvallende en fel gekleurde beestjes met een metaalglans over het hele lichaam. Het zijn solitair levende wespen die andere wespesoorten gebruikt voor het grootbrengen van het nageslacht.

Een koekoek onder de wespen. En daarvoor gebruiken ze voornamelijk knoopwespen. Ze dringen de nesten binnen en leggen hun eitjes in de larven van de knoopwesp die ze vervolgens van binnenuit opeten...

NATUURCOLUMN

De graven van tuinman Rabjohn en kasteelbewoner Christian zu Castell.

Op de locatie van een gangbaar boerenbedrijf een biologisch-dynamisch bedrijf opbouwen. En dan ook nog op onbekend terrein. Dat is wat Fedde van Dijk en Debby van den Berg doen op erve Koerdam in Deldenerbroek.

Op erve Koerdam zijn de kozijnen en luiken nog niet geschilderd in de traditionele Twickelkleuren. En her en der moet er op en rond het erf nog wat geklust en verbouwd worden. Het past bij een agrarisch bedrijf dat pas sinds een aantal jaren in handen is van Twickel. Fedde van Dijk en Debby van den Berg bouwen hier een biologisch-dynamisch melkvee- en akkerbouwbedrijf op, in combinatie met natuurbeheer. Al waren de eerste anderhalf

jaar heel lastig. “We hebben ons vee twee keer moeten verhuizen, het gaf stress bij de koeien en door de droogte hebben we ook een klap gehad.” En sociaal gezien hielp corona niet mee. “We hebben twee jaar op een eilandje geleefd.”

Nieuwe natuur

Fedde komt uit Friesland waar zijn ouders een biologisch dynamisch agrarisch bedrijf hadden. Het lukte vanwege een complex van factoren niet om daar het bedrijf voort te zetten. “Toen ben ik met een koppel koeien om me heen gaan kijken.” Via de bemiddelingsorganisatie Landgilde kwamen ze in contact met Twickel. Eerst streken ze neer op een verlaten boerderij aan de Demmersweg waar het tv-programma ‘Nieuwe Boeren’

is opgenomen. Een nieuwe vergunning, noodzakelijk omdat een stal was gesloopt, kwam er niet door de stikstofcrisis. Uiteindelijk verhuisden ze in 2019 naar de huidige locatie aan de rand van Deldenerbroek, een nieuw natuurgebied. Hier hebben ze hulp van twee parttime medewerkers. “Alleen redden we het niet. Het is hard werken om dit op te bouwen. Soms realiseer je je niet eens hoe mooi het hier is.”

Deldenerbroek, met het weidegebied Demmersblok als middelpunt, is in 2016 herontwikkeld. Weilanden die decennialang intensief agrarisch werden gebruikt, zijn omgevormd tot vochtige hooilanden en bloemrijke graslanden, zoals het voor de ontginning was. De waterstand in de Hagmolenbeek, die er

dwars doorheen stroomt, is verhoogd en de oevers zijn natuurvriendelijk gemaakt. In dit afwisselende natuurgebied – een belangrijke schakel tussen de natuur op landgoed Twickel en het Reggedal – mogen ook de koeien van Fedde lopen. Het is een win-win situatie, legt hij uit. De natuur ontwikkelt zich beter als er gegraasd wordt en er is minder landbouwgrond nodig. Het vee loopt het grootste gedeelte van het jaar buiten, waar de bomen en struiken beschutting geven tegen regen en zon. “Het lekkerste vinden ze om in een boswal te liggen.”

Aparte vruchtwisseling

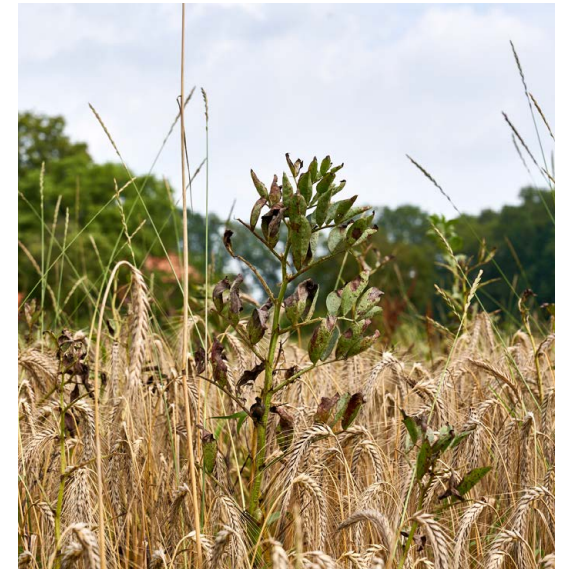
Ze beschikken over 30 ha landbouwgrond en beheren 65 hectare natuurgebied. De veestapel is veertig koeien groot. “Het plan is om er zestig te melken maar door de droogte heeft het natuurgebied zich minder snel ontwikkeld en komen we voer te kort.” Het sluiten van de kringloop en het veevoer zoveel mogelijk van eigen land halen, hoort bij een biologische bedrijfsvoering. Op erve Koerdam wordt geen maïs verbouwd. “We hebben een hele aparte vruchtwisseling”, verklaart Fedde. “Vetzuren in de maïs werken uierontstekingen in de hand. Wij verbouwen alternatieve granen, zoals een mengsel van zonnebloem-sorghum. Voor het krachtvoer telen we gerst, erwten en triticale gemengd met veldbonen.” Op 10 hectare worden gewassen voor de consumentenmarkt verbouwd, zoals pompoenen, wortels en rode bieten

Bij biologisch boeren draait alles om een evenwichtige, levendige bodem waar gewassen elkaar afwisselen. Omdat op erve Koerdam altijd op een gangbare wijze geboerd is, moest de bodem worden ontdaan van de sporen van kunstmest en mogelijke chemische bestrijdingsmiddelen. Pas dan mogen de producten als ‘biologisch’ worden verkocht. Nu deze omschakeling is voltooid, volgt de volgende stap: een biologisch-dynamische bedrijfsvoering. Hier worden nog meer eisen gesteld op het gebied van dierenwelzijn, het sluiten van de kringloop en ecologie. “Dat past nog beter bij onze visie”, licht Debby toe. “Nog dichterbij de natuur, de dieren in hun waarde laten.” De koeien op erve Koerdam hebben hoorns, de kalfjes blijven drie maanden bij de koe en het gebruik van medicijnen, zoals antibiotica, wordt tot een minimum beperkt. Het zijn ‘dubbeldoel-koeien’ die melk én vlees leveren. Hierdoor zijn ze dikker dan gemiddeld en dat zorgde bij de ingebruikname van de melkstal voor een klein probleem. De stangen moesten worden aangepast zodat de beesten meer ruimte hadden.

Door het natuurgebied Deldenerbroek loopt een wandelpad.

Er worden alternatieve granen verbouwd zoals een mengsel van triticale en veldbonen.

Sneltreinvaart

Ze doen er alles aan om te slagen, al vormt het kabinetsplan om de stikstofreductie in de landbouw grofweg te halveren ook voor een biologisch bedrijf een bedreiging. “Als iedereen gelijk moet inleveren, raakt ons dit.” In en rond Natura 2000-gebieden en nieuw aangelegde natuur moet een reductie van 70-95% behaald worden. “Het zou heel dom zijn als ze me hier weghalen”, zegt Fedde. Wie beheert hier dan de natuur? Er moet iets veranderen, erkennen ze, maar niet op deze manier. “Er is jarenlang gepushed om meer te produceren en nu moet er in sneltreinvaart 150 graden gedraaid worden. Zo werkt het niet. We zijn bang dat vooral familiebedrijven, die wel willen verduurzamen maar minder reserves hebben, de dupe worden. Dan blijven de grotere over.”

Debby en Fedde met hun kinderen Foz (7 maanden), Mace (10) en Quinn (7).

Biologisch pionieren nabij nieuwe natuur

Door MARTIN STEENBEEKE

Foto's: Piet Brummer

Reizen

Midden in deze vakantieperiode gaan wij Nederlanders er weer in groten getale op uit, niet gehinderd door de veranderde omstandigheden. Het bereiken van onze bestemmingen gaat doorgaans een stuk lastiger dan voorheen. Voor mij is het ook een tijd van reflectie met ruimte voor bezigheden waar ik normaal gesproken minder aan toe kom, zoals het zoeken in onze eigen boekenkast naar boeken die ik graag herlees.

Tussen de boeken over Twickel vind ik een van mijn favorieten: 'Marie Cornélie, dagboek van haar reis naar het hof van Sint-Petersburg 1824-1825' door Thera Coppens. Zoals u wellicht weet was Marie Cornélie, gravin van Wassenaer Obdam (na haar huwelijk barones Van Heeckeren) als enig kind de rijkste erfdochter van het koninkrijk. Door haar stiefmoeder, Sophia van Heeckeren van Kell, die hofdame in de hofhouding van Anna Pavlovna was, kwam zij in contact met de prinses van Oranje. Anna Pavlovna was Sophia als vertrouweling gaan beschouwen. Heimwee naar Rusland en haar familie was de reden dat Anna Pavlovna samen met Sophia van Heeckeren en Marie Cornélie de reis aanging.

Het reisdagboek van Marie Cornélie beschrijft haar indrukken van natuur en cultuur, dagelijkse beslommingen, uitnodigingen, plannen en ontmoetingen op een werkelijk charmante en interessante wijze. Het geeft een helder beeld hoe reizen voor deze kringen in die tijd verliepen. De verdiepende beschrijving van de geschiedenis door Thera Coppens sluit naadloos aan.

Het is interessant hoe wij ten behoeve van een fijne vakantie uit vrije wil hindernissen accepteren. Niet omdat er geen andere mogelijkheden zijn, zoals in het reisdagboek beschreven. In de

huidige tijd betekent het de weg naar ontspanning, ontdekking en losmaken van de 'sleur' van alledag. Voor de thuisblijvers, het is in combinatie met het weer overigens bijzonder goed vertoeven op de paden in Twickel.

Tekening van Marie Cornélie gemaakt in Sint Petersburg.

Excursie strokenteelt

Door HELEEN DEPPENBROEK-OORD

Op 24 en 25 juni vond een interessante wandelexcursie voor de Vrienden van Twickel plaats, op de Deldeneresch. De agrarische pachters Arjen en Winny van Buuren doen daar en op de Zenderense Es aan strokenteelt. Bij deze vorm van natuurinclusieve landbouw wisselen percelen met verschillende gewassen elkaar af en roteren de gewassen regelmatig. Wat waar wordt gezaaid wordt onder meer bepaald door de bodemgesteldheid. Winny van Buuren gidde de belangstellenden langs de stroken met verschillende soorten kleurrijke bloemen en gewassen, prachtig om te zien. Tijdens de wandeling is onder meer toegelicht wat het effect is op de natuur en welke streekproducten er met de gewassen gemaakt worden. Er staan stroken met haver, gerst, zonnebloem, lupine, patrijzenzaad en de eitwitrijke veldboon die stikstof bindt. De bloeiende gewassen zorgen voor voedsel voor insecten en vogels. De patrijs (een vogel op de rode lijst) is zowel in Delden als Borne op de akkers gesignaleerd.

Fraaie composities in een mooi landschap

Natuurfoto's overheersten in de jubileum-fotowedstrijd. Tientallen 'Vrienden van Twickel' deden er aan mee.

De wedstrijd heette 'Zo heb ik het nog nooit gezien' en de opdracht was om foto's op het landgoed te maken, vanuit een minder bekend standpunt. "Doe een stap opzij of ga op de hurken zitten", luidde de aansporing aan de kandidaat-deelnemers. Uiteindelijk kwamen er veertig inzendingen binnen die door een jury bestaande uit fotografen Eric Brinkhorst, Marit van Ekelenburg, bosbaas Jasper de Groot en Twickelblad-hoofdredacteur Martin Steenbeeke zijn beoordeeld.

Wat opviel was dat bij de inzendingen de natuur overheerste. Foto's van mensen, activiteiten of gebouwen waren in de minderheid. Een foto van rijp in de vroege ochtenduren

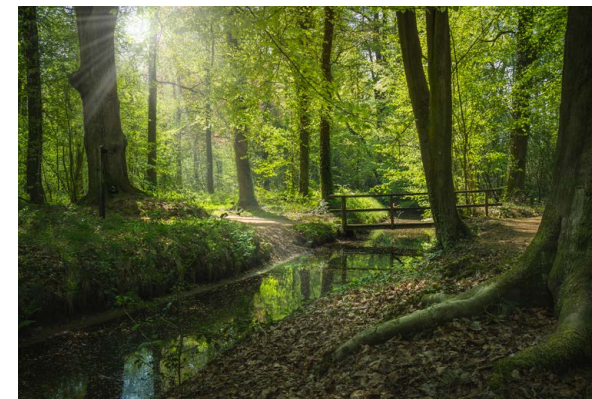
Winnende foto van Kees Verrips

kreeg van de jury de meeste stemmen. "Verrassend, de compositie klopt", aldus Eric Brinkhorst over de foto van Kees Verrips uit Bentelo. "Goed dat iemand zo vroeg opstaat om Twickel te ervaren", stelt Jasper de Groot. Ook voor de nummers twee en drie was er lof. De foto van Jet Bus-Avink uit Duiven viel op door de compositie met veel (wolken)lucht. De zon die door het bladerdek piept geeft net dat extra aan de foto die Frans Nijland uit Delden maakte van het landschap in Oele.

Een selectie van tien foto's is tot eind september te zien in de oranjerie. Hier kregen de drie prijswinnaars begin deze maand het boek 'Atlas van Twickel' uitgereikt.

Winnende foto van Jet Bus-Avink

Winnende foto van Frans Nijland

Marie van Bylandt.

Marie van Aldenburg Bentinck.

Door ELISABETH BEELAERTS

Vrouwen met visie

Zij waren tijdgenoten, Marie gravin van Bylandt en Marie barones van Heeckeren-gravin van Aldenburg Bentinck. Ze deelden familiebanden maar hadden meer gemeen: een duidelijke visie op hun omgeving, gericht op de tijd waarin zij leefden en vooral op de tijd daarna. Daar gaven zij met daadkracht invulling aan, beiden op hun eigen manier.

Marie van Bylandt leefde van 1874 tot 1968 en was nog jong toen haar vader Carel graaf van Bylandt overleed. Dat was in 1902 en vanaf dat moment stond zij er alleen voor met aanzienlijke bezittingen, waaronder grond in Den Haag. Op die grond liet de gemeente Den Haag een begerig oog vallen. Ook in die tijd had Den Haag dringend behoefte aan bouwgrond, het eeuwige probleem voor de stad die ingeklemd is tussen andere gemeenten en de zee.

Getouwtrek om grond

Na veel aandringen en pressie van de kant van de gemeente en jarenlang getouwtrek over en weer verkocht

Marie van Bylandt uiteindelijk de Haagse grond (ca. 400 hectare) aan de gemeente. Wel wist zij met servituten (erfdienstbaarheden) haar wensen over de invulling van het gebied vast te leggen: geen hoogbouw, enkele zichtlijnen, alleen winkels op bepaalde plekken, geen vetmelterijen (stank), geen cafés, laat staan een bordeel. Dat laatste was wellicht wat lastiger te controleren maar Den Haag heeft zich over het algemeen goed aan de servituten gehouden. Benoordenhout, het nieuwe kwartier dat de gemeente voor en na de Tweede Wereldoorlog liet bouwen, kreeg dan ook een redelijk evenwichtig uiterlijk.

Kasteel Warmelo

Marie bleef wonen op haar Haagse buitenverblijf Oostduin en het aangrenzende park Arendsdorp tot zij in 1943 op bevel van de Duitse bezetter haar huis moest verlaten. Met een gedeelte van haar personeel is zij is eerst naar kasteel Warmelo in Diepenheim geëvacueerd en daarna in het midden van het land gaan wonen. Haar oude huis Oostduin had zij voorgoed verlaten: na de oorlog wilde ze er niet meer naar terugkeren, want daar hadden de Duitsers in gezeten. Het was voor haar besmet. Bovendien had het schade door een V2 raketinslag. Kort na de oorlog liet zij huize Oostduin afbreken, tot de grond toe. Een radicale oplossing.

Het park Oostduin/ Arendsdorp wilde zij uiteindelijk wel terugzien; op haar verzoek kreeg zij aan het eind van haar leven, toen ze wist dat ze niet lang meer te leven had, een kamer in het rusthuis in het park. Weer terug in haar geliefde, vertrouwde omgeving zou zij daar rustig sterven.

Filantropische instelling

Marie van Bylandt was niet alleen een vermogende vrouw, zij was ook sociaal bewogen, cultureel bevoegen en dol op dieren. Op al die terreinen was zij haar hele leven actief. Net als haar vader had zij een sterk filantropische instelling, ook in praktische zin: zo kwam Marie in actie na de verwoestende windhoos in Borculo in 1925, die veel slachtoffers en schade had aangericht. Zij liet park Arendsdorp omtoveren tot een Indisch dorp met kraampjes, muziek en dans, naast de echt Hollandse poffertjeskraam en schiet- en werptenten. De opbrengst van deze druk bezochte tuinweek kreeg twee bestemmingen: Borculo, voor het herstel na de stormramp en de Vereniging Nationale Dierenzorg, die net was opgericht, ook weer met hulp van Marie.

Mannen hebben voor Marie van Bylandt geen grote rol gespeeld in de persoonlijke sfeer, althans niet dat

wij weten. Zij was ook niet getrouwd. Op zakelijk gebied liet zij zich door verschillende heren echter wel goed adviseren. In overleg met een Haagse bankier besloot zij dat na haar dood het aanzienlijke vermogen niet naar familie zou gaan, maar naar een stichting die financiële ondersteuning kan bieden bij noden in ons land. De 'M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting' werd opgericht en Marie heeft deze stichting tot erfgenaam van haar hele vermogen benoemd. Dat was in 1964. En zo is het gebeurd. Marie van Bylandt overleed vier jaar later, 94 jaar oud. Met haar dood is de stichting tot leven gekomen.

Aan elkaar verwant

Het is een opvallende overeenkomst met Marie van Aldenburg Bentinck. Ook de barones van Twickel, zoals zij werd genoemd, was kinderloos en bracht, na consultatie van wijze heren, haar vermogen onder in een stichting. Dat was een paar jaar eerder, in 1953. De Stichting Twickel heeft als doel kasteel en landgoed als natuureservaat en cultuurmonument voor wandelaars, natuurvrienden en kunstminnenden in stand te houden en daarmee zijn historische betekenis te bestendigen.

Omdat beide vrouwen via de familie Bentinck verwant zijn, dringt zich de vraag op of ze elkaar regelmatig hebben ontmoet en elkaar wellicht hebben geïnspireerd. Feit is dat beiden geregeld op het Bentinck-kasteel Amerongen kwamen, maar er is geen bewijs van een innige onderlinge band. In de archieven is geen correspondentie (meer) te vinden.

Buitenverblijf Oostduin, circa 1930.

Twickel en Bylandt, twee verschillende stichtingen, maar allebei met een bestemming waar veel mensen, dieren en de natuur baat bij kunnen hebben, van kunnen genieten, toen, nu en in de toekomst. Dankzij twee vrouwen met visie.

Charitas voor mens en dier

De Gravin van Bylandt Stichting is een charitatief vermogensfonds; met de opbrengst uit het vermogen wordt de doelstelling gerealiseerd. Die doelstelling is net zo ruim als Marie van Bylandt's belangstelling: financiële steun aan stichtingen en verenigingen die projecten tot stand brengen in het algemeen belang van mens en/of dier in Nederland.

Jaarlijks komen zo'n 1300 aanvragen bij de Bylandt Stichting binnen op het gebied van Mens & Welzijn, Dier, Natuur & Milieu, Kunst & Cultuur, Restauraties en Boeken & Wetenschap. Het bureau van de stichting is gevestigd in 'de Rietjes', een rijksmonumentale boerderij in park Arendsdorp. Vroeger woonde de tuinman er. Nu is het een modern geoutilleerd kantoor, waar bovendien nog iets van de sfeer van de familie van Bylandt levend wordt gehouden.

‘Alsof je op die plek in het park zit’

Liefhebbers van kunst én het landgoed kunnen Twickel in huis halen. Kunstenaar Reinder Homan heeft een ets van het kasteel gemaakt. “Een hele sfeervolle prent.”

Het kasteel is een geliefd object voor fotografen. De favoriete aanblik is de voorzijde, met ophaalbrug en voorplein. Reinder Homan koos bewust voor een ander perspectief. “Er bestaan 1001 afbeeldingen van de voorkant. Dat biedt een prachtig beeld en is heel verleidelijk maar ik probeer altijd een minder obligaat standpunt te kiezen.” Hij koos voor de achterzijde, met een plataan prominent op de voorgrond. “Het is moeilijk om over je eigen werk te oordelen, maar ik vind het een hele sfeervolle prent”, zegt Homan.

Homan kreeg de opdracht om ter gelegenheid van het afscheid van bestuurder Jan Jaap De Graeff een ets te maken. De Friese kunstenaar heeft naam gemaakt met etsen van de natuur, al dan niet in combinatie met monumentale gebouwen. Landgoed Twickel was een onontgonnen terrein.

“Ik kende het als een toerist, niet meer dan dat.” Ter voorbereiding logeerde hij enkele dagen in één van de bouwhuizen. “Het voordeel is dat je dan in allerlei sferen een beeld kunt vormen. Uiteindelijk koos ik voor de vroege ochtend, bij het eerste zonlicht.” Aan de rand van de vijver maakte hij schetsen en foto’s. Vooral de foto’s helpen hem spiegelbeeldig te kunnen tekenen, noodzakelijk in verband met het drukken.

Etsen is een aloude en minutieus proces. Een zinken plaat wordt ingesmeerd met was. In deze laag wordt met een naald een tekening gemaakt. De plaat wordt in een bak met zuur gelegd waardoor groeven ontstaan. Deze worden, na het schoonmaken van de plaat, gevuld met inkt. Door de plaat met een papier door een drukpers te halen, wordt de inkt op papier gedrukt. “Al met al ben ik wel enkele maanden bezig met een ets”, zegt Homan. Door de plaat bijvoorbeeld korter en langer in het zuur te leggen, kan ik nuances in bijvoorbeeld grijs en zwart aanbrengen. Dat is heel bewerkelijk.”

Veel van zijn werk is opgenomen in collecties van musea en ook particulieren weten hem te vinden. Maar voor het grote publiek is een ets een ondergeschoven kindje. “Maar gelukkig houden er nog voldoende mensen van ondergeschoven kinderen. Het zijn mensen die de tijd nemen om lang en nauwkeurig naar een prent te kijken. Bij deze ets zie je in eerste instantie het kasteel maar daarna vallen de mistige sluiers op, een karper die door het water zwemt. Zo moet je het tot je laten komen. Alsof je op die plek in het park zit.”

De ets, gemaakt in een gelimiteerde oplage van 40 stuks, is te verkrijgen via reinderhoman.com.

Jan met de blozende kaak

Kasteel Twickel herbergt duizenden voorwerpen. Niet allemaal even waardevol of bekend, maar wel met een eigen verhaal. Zoals objectnummer C00018: een portret van Jan II van Wassenaer.

Kasteel OBJECT

Door ROB BLOEMENDAL

In de bibliotheek hangt een levensgroot portret van Jan II van Wassenaer (1483-1523). Je zou hem één van de helden kunnen noemen van de familie Van Wassenaer, al sinds de 13e eeuw behorend tot de hoogste Hollandse adel.

Op het schilderij uit de 17e eeuw is zijn levensloop als een stripverhaal verbeeld. Jan vocht in dienst van de Habsburgers bij de slag van Padua in 1509. Een schotwond in de kaak verminkte hem en bezorgde hem zijn bijnaam: Jan met de Kaak. In 1523 werd hij bij Sloten in Friesland nogmaals geraakt door een kogel. Het noodlot – zo wil de mythe – was hem aangezegd door een ‘witte vrouw’ die aan hem verschenen was. Ditmaal werd Jan getroffen in de arm. Hij stierf, veertig jaren oud, aan wondkoorts.

Een tweede versie van dit schilderij hangt op kasteel Duivenvoorde bij Voorschoten, ook een oud bastion van de Van Wassenaers. Beide doeken zijn gebaseerd op het 16e eeuwse portret van de schilder Mostaert, dat zich bevindt in het Louvre te Parijs. Interessant om te zien wat enkele eeuwen beheer doet met de ooit gelijke versies. Het doek op Twickel is verkleind en radicaal overschilderd, waarschijnlijk in de vroege 19e eeuw.

Het meest opmerkelijke verschil is dat de verminkte kaak, die zo dominant het portret van Mostaert beheerst en ook op het Duivenvoordse doek is te zien, op Twickel geheel verdwenen is. Vond men het niet esthetisch en te agressief? Hoe dan ook: het heldhaftige beeld van de in

de strijd gehavende en met het Gulden Vlies onderscheiden ridder is op Twickel veranderd in de wat brave en zoete verschijning van een blozende jongeling.

Of dat recht doet aan de herinnering aan Jan kunt u nalezen in het op 1 september in het kasteel gepresenteerde nieuwe boek: *Tragiek en Heldendom*. Het leven van Jan II van Wassenaer, burggraaf van Leiden. Het is geschreven door verre nazaat Louise van Wassenaer, uitgegeven door Conserve en o.a. te koop in de landgoedwinkel.

Agenda

SEPTEMBER

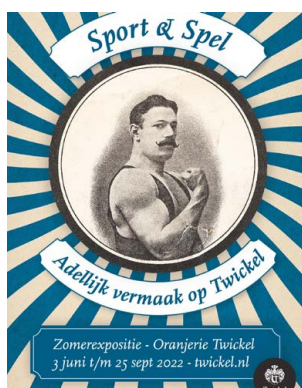
10-11 | Open Monumentendagen

Behalve de zagerij (zie pag 6) openen op zaterdag tussen 10.00 en 16.00 uur ook het koetshuis, stallen en archief de deuren. Tevens zijn de moestuin, natuurpark Breeriet en de watertoren te bezoeken. Museumboerderij Wendezoele en de Noordmolen zijn beide dagen open.

25 | Expositie

De tentoonstelling *Sport & Spel – adellijk vermaak op Twickel* is tot en met 25 september te zien in de oranjerie. Het is tevens de sluitingsdag van het tuincafé dit seizoen.

OKTOBER

22 | Dorsen

Bij museumboerderij Wendezoele wordt de graanoogst op ambachtelijke wijze gedorst. De molenaar maakt er meel van.

30 | Herfstwandeling

De Folkloristische Dansgroep Midden Twenthe organiseert een wandeling over meerdere afstanden. Start bij de schaapskooi vanaf 10.30 uur.

30 | Poort op slot

Tuinen en park gaan voor de bezoekers in winterslaap. In april is bezoek weer mogelijk.

NOVEMBER

5 | Natuurwerkochtend

Leden van de VVT trekken met zaag en knipmes de natuur in. Informatie over aanmelding, locatie en tijd volgt via de VVT-nieuwsbrief.

9 | Najaarslezing

Over bosbouw in het verleden, heden en toekomst. Nadere informatie volgt via de VVT-nieuwsbrief.

9 | Filmmiddag

In september 1959 zijn festiviteiten rond de 80ste verjaardag van de barones gefilmd. VVT-leden kunnen deze bekijken.

30 | Moestuin sluit

De laatste mogelijkheid om de moestuin te bezoeken. Tot 30 november elke woensdag- en vrijdagmiddag open. Daarna pas weer in het voorjaar.

Kijk voor uitgebreide informatie op de websites vriendenvantwickel.nl, twickel.nl en wendezoele.nl.

Twickelblad is een gezamenlijke uitgave van de Stichting Twickel en de Vereniging Vrienden van Twickel over historie, beheer en het leven op en rond landgoed Twickel.

Vrienden
van Twickel

Twickel